

İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin AIDS'e İlişkin Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Primary and High School Students' Knowledge About AIDS

Aysun Çaltık Yılmaz, Sevgi Başkan*

Keçiören Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Nefroloji Kliniği, Ankara, Türkiye

*Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Özet

Giriş: İlköğretim ve lise öğrencilerinin AIDS hakkındaki bilgi düzeylerinin yaş, sosyal ve ekonomik özellikler ile bu konuda yapılan eğitimden gördükleri yarar açısından karşılaştırmaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma Ankara iline bağlı Abidinpaşa ve Çankaya ilçelerinden seçilen okullarda yürütüldü. Öğrencilerin sahip olduğu ekonomik imkanlar ile ebeveyn eğitim durumları bir anketle sorgulandı. AIDS bulaşma yolları ve korunma hakkında bilgilerini değerlendirmek amacıyla bu konuda yapılan eğitimden önce ve sonra anket uygulandı. Sonuçlar iki grup arasında 'Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), Windows 11.5 programı ile değerlendirildi.

Bulgular: İlköğretimden 180 öğrenci, liseden 202 öğrenci ile toplam çalışmaya katılan öğrenci sayısı 382 olarak belirlendi. İki ilçe arasında baba eğitimi ve gelir düzeyi ile ilgili farklılık saptandı. Öğrencilerin çoğunluğunun AIDS hastalığının bulaşıcı olduğunu ve bağışıklık sistemini etkilediğini bildiği görüldü. Ancak bulaşma yollarıyla ilgili yanlış bilgi ve tutum içinde oldukları saptandı. Öğrencilerin AIDS hakkında bilgi aldıkları kaynakları giderek azalan sıklıkta sırasıyla; televizyon, gazete, anne-baba, öğretmen, kitaplar, sağlık çalışanları, internet ve en son olarak arkadaşlar olarak sıraladıkları görüldü. Öğrencilerin büyük ilgi duyduğu internetin AIDS gibi hastalıkları araştırmak için tercih edilmediği dikkati çekti. En önemli bilgi kaynağının televizyon olduğu görüldü.

Sonuç: Öğrencilerin öncelikle gerçek anlamda bir cinsel eğitime, beraberinde AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile ilgili sağlıklı bilgilendirme çalışmalarına ihtiyaçları olduğu düşüncesine ulaşılmıştır. (Güncel Pediatri 2014;1:9-15)

Anahtar kelimeler

AIDS, anket, öğrenci

Key words

AIDS, questionnaire, students

Geliş Tarihi/Received : 03.09.2013

Kabul Tarihi/Accepted : 13.02.2014

DOI:10.4274/jcp.62207

Yazışma Adresi/Address for Correspondence:
Dr. Aysun Çaltık Yılmaz, Keçiören Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, Çocuk Nefroloji Kliniği,
Ankara, Türkiye
Gsm: +90 505 395 05 58
E-posta: aysundr@hotmail.com

© Güncel Pediatri Dergisi, Galenos Yayınevi tarafından basılmıştır.
© The Journal of Current Pediatrics, published by Galenos Publishing.

Abstract

Introduction: The aim of this study was to compare primary and high school students' knowledge about AIDS according to the parameters of age, social and economical statuses and benefit from education about AIDS disease.

Materials and Methods: Samples of the study was chosen from primary and high schools of two towns of Ankara: Abidinpaşa and Çankaya. Economic opportunities of the students and education levels of their parents were evaluated with a questionnaire. The data was collected before and after the education about the way of transmission of AIDS. Results were evaluated by 'Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), Windows 11.5.

Results: Total number of participants was 382, of which 180 were primary school students and 202 were high school students. Statistical difference was observed between the two towns regarding the education and income level of the father. Most of the students were aware of the fact that the disease is contagious and that

it affects the immunology system. However, we determined that behavior and attitude about the way of transmission of AIDS were not appropriate. Students' source of information about AIDS ranged (in descending frequency) as follows: television, newspaper, parents, teachers, books, medical experts, internet and friends. It was remarkable that the highly attractive internet is not a means of research for students. Television was preferred as the most important source of information.

Conclusions: We concluded that students need primarily a sexual education and then education about the sexually transmitted diseases, primarily AIDS, for the preservation of general public health. (The Journal of Current Pediatrics 2014;1:9-15)

Giriş

Dünya nüfusunun altıda birini, Türkiye'nin ise yaklaşık yüzde 20'sini adolesanlar oluşturmaktadır. Adolesanlar toplumun önemli bir kısmını oluşturmasına rağmen sosyal değişikliklerden en çok etkilenen ve bu konuda gerekli önemin gösterilmediği gruptur (1,2). Günümüzde adolesanların ilk cinsel deneyim yaşının önceki yıllardan daha erken olduğu bir gerçektir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada erkeklerde ilk cinsel deneyim yaşının 16-19 yaş olduğu belirlenmiş, üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise, cinsel açıdan aktif olan öğrencilerin riskli cinsel deneyimlerde bulunduğu saptanmıştır (3). Son yıllarda giderek artan sayıda adolesanın cinsel olarak aktif olması AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıkların görülme sıklığını arttırmaktadır. Gençler gelişim özellikleri itibariyle durağanlığı sevmeyen, hareketli ve hayatlarında devamlı yenilik yapma eğilimi gösteren bireylerdir. Doğal olarak da bu yenilikler genç bireyleri korunmasız cinsel deneyim ya da damar içi ilaç kullanımı yoluyla AIDS ve Hepatit B hastalıklarının bulaşması açısından riskli kılar.

Tüm dünyada cinsel yolla bulaşan hastalıklar en çok 20-24 yaş grubunda daha sonra 15-19 ve 25-29 yaş gruplarında görülmektedir. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar birçok ülkede ve özellikle de 15-29 yaş arası gençlerde en yaygın görülen hastalıklardır. Dünya Sağlık Örgütü tahminlerine göre, her yıl 333 milyon yeni cinsel yolla bulaşan hastalık olgusu oluşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarda, AIDS vakalarının yaklaşık %20'sinin 20-30 yaş grubunda oldukları ve bu vakaların adolesan dönemde enfekte oldukları bulunmuştur (4). Günümüzde tüm dünyayı etkileyen bir pandemi haline gelen AIDS, özellikle genç erişkinlerde önemli bir morbidite ve mortalite nedenidir (5).

Ülkemizde AIDS vakalarına en sık rastlanan yaş aralığı %78,6 oranında 15-49 yaş arası olup, etkili önlemlerin alınmaması, sorunun giderek daha da büyümesine neden olmaktadır. Türkiye'de gençlere yönelik toplumsal baskı olması, gençlerin sorunlarını

aileleriyle açıkça paylaşamamaları, eğitim sisteminde cinsel eğitimin olmaması, başvurabilecekleri merkez sayısının azlığı, medyanın bu konudaki duyarsızlığı sonucu gençlerin yaşlılarından edindikleri yanlış ve eksik bilgilerle bilinçsizce cinsel davranış biçimi geliştirdikleri ortaya çıkmaktadır (6). Bilinçsizce yaşanan cinselliğin faturası da, erken yaşta intihar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve Türkiye için büyük tehlike oluşturan başta AIDS gibi hastalıklar ile ödemektedirler (7). Bu duruma sebep olan ise, gençlerin bu gibi hastalıklar hakkında bilgi düzeylerinin yetersiz olmasıdır.

AIDS taşıyan hasta sayısının artmasını önlemek için tedavi çalışmaları devam ederken, hastalık hakkında bilgi sahibi olmak, bulaşmayı önlemek ve davranış değişikliğinde bulunulmasını sağlamak büyük önem taşımaktadır (8).

Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre AIDS ülkemiz için her ne kadar önemli bir halk sağlığı sorunu gibi görünmese de, bütün dünyada HIV taşıyan vakaların hızla arttığı gözlenirken ülkemizin bu salgının dışında kalması beklenemez. Gerekli önlemlerin alınmaması, korunma yöntemlerinin yaygın olarak uygulanmaması ve gizli kalan olguların da ortaya çıkacağı dikkate alındığında, AIDS'in önümüzdeki yıllarda sorun olarak karşımıza çıkacağı düşünülmektedir.

Basit, ucuz ama gerekli korunma önlemlerinin uygulanarak bu enfeksiyonun engellenmesinin mümkün olduğunu hatırlamak bu önemli sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacaktır. Nitekim, ABD ve Avrupa ülkelerinde eğitim ile hastalığın bulaşmasının önlenmesinde önemli gelişme sağlanmıştır (9). Eğitim için finansmanın yanı sıra nitelikli ve yeterli sayıda eğiticiye de gereksinim vardır. Ülkemizde henüz sayıları binlerle ifade edilen AIDS vakaları için, hasta sayıları milyonları bulan ülkelere örnek olarak korunmayı öğrenmek, öğretmek ve davranış değişikliğinde bulunulmasını sağlamak önemli bir sosyal sorumluluktur.

Bu çalışmada ilköğretim ve lise öğrencilerinin AIDS hakkındaki bilgi düzeylerinin yaş, sosyal ve ekonomik

özellikler ile bu konuda yapılan eğitimden gördükleri yarar açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı özellik gösteren bu çalışma, İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından uygun görülen ilköğretim ve lisede öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü yer, Ankara iline bağlı Abidinpaşa ve Çankaya ilçelerinden birer ilköğretim ve lise olmak üzere toplam 4 farklı okul olarak belirlenmiştir. Bu iki ilçe, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri taşıyan bireylerin yer aldığı düşünülmüş seçilmiştir. Çalışmaya ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar ile liseden 1, 2 ve 3. sınıflar dahil edilmiştir. Anket çalışmasına başlamadan önce öğrencilere 'bilgilendirilmiş olur formu' dağıtılarak onayları alınmıştır.

AIDS ile İlgili Bilgi Düzeyi Ölçüm Anketi

Bilgi toplama yöntemi olarak kullanılan anketin ilk bölümünde öğrencinin anne-baba eğitim seviyesi ve mesleği, aylık gelir düzeyi, evlerindeki oda sayısı ve kardeş sayıları gibi sosyoekonomik durumlarını ortaya koymayı amaçlayan sorulara yer verildi. Anketin ikinci bölümünü AIDS hakkındaki teorik bilgi, geliştirilen davranış ve tutumları sorgulayan sorular oluşturdu. Eğitim sonrası tekrar uygulanan anket formundan sosyoekonomik özellikleri belirleyen sorular çıkartıldı.

Eğitim

İlk anket formlarının toplanmasının ardından AIDS hastalığı hakkında bilgi vermek, bulaşma yollarını anlatmak, yanlış tutum ve davranışları

düzeltilmek amacıyla bilgisayar ortamında Power Point programında hazırlanmış slayt yardımıyla görsel anlatım uygulandı. Eğitim sonrası değerlendirme için okullara yapılan ikinci ziyaret ortalama iki aylık süre sonrasında gerçekleştirildi.

İstatistiksel Analiz

Çalışmanın istatistik değerlendirmesi için 'Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 11.5 programı kullanıldı. İstatistik değerlendirmede değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanıldı. $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular

İlköğretim ve lise öğrencilerinde AIDS hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmeyi hedeflediğimiz bu çalışma için iki farklı ilçeden toplam dört okul alındı. İlköğretimden 180 öğrenci, liseden 202 öğrenci ile toplam çalışmaya katılan öğrenci sayısı 382 olarak belirlendi. İlçelere göre dağılımda Çankaya ilçesinden 172 kişi (%45,3), Abidinpaşa ilçesinden ise 210 kişi (%54,7) çalışmaya alındı. Abidinpaşa Lisesi'ndeki sınıfların Çankaya Lisesi'ndekilerden kalabalık olması nedeniyle iki ilçe arasında sayısal farklılık oluştu. Öğrencilerin 200'ü (%52,5) kız, 182'si (%47,5) erkek olarak bulundu.

Sosyoekonomik Özellikler

Araştırmaya katılan öğrenciler, sahip oldukları imkanlar ve ailelerinin eğitim ve gelir durumları için karşılaştırıldı. Burada amaçlanan; sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerin AIDS hakkında yeterli bilgiye

Tablo 1. Baba eğitim durumu

	Çankaya ilçesi	Abidinpaşa ilçesi	p
İlkokul mezunu	44 (%26,5)	57 (%27,7)	$p > 0,05$
Ortaöğretim mezunu	67 (%40,4)	121 (%58,8)	$p < 0,05^*$
Üniversite mezunu	55 (%33,1)	28 (%13,6)	$p < 0,05^*$

Tablo 2. Aylık gelir düzeyi

	Çankaya ilçesi	Abidinpaşa ilçesi	p
< 1000 TL	49 (%29,7)	140 (%68,6)	$p < 0,05^*$
1000-3000 TL	50 (%30,3)	61 (%29,9)	$p > 0,05$
> 3000 TL	66 (%40,0)	3 (%1,5)	$p < 0,05^*$

ulaşma ve korunmak için doğru tutum ve davranışlara sahip olma üzerine etkisini değerlendirmekti. Tablo 1'de iki ilçenin baba eğitimine göre ve Tablo 2'de aylık gelir düzeyine göre karşılaştırmaları verilmiştir. Çankaya ilçesinde üniversite mezunu babaların sayısı Abidinpaşa ilçesinden istatistiksel olarak anlamlı sayıda fazla bulunmuştur. Yine Çankaya ilçesinde yaşayan öğrencilerin aylık gelir düzeyleri anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. İki grup arasında öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı, ev sahibi olma durumları ve oturdukları evin özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Öğrencilerin Bilgi Düzeyleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin AIDS hakkındaki bilgileri eğitimden önce ve sonra olmak üzere iki farklı zamanda değerlendirildi. 'AIDS bulaşıcı bir hastalık mıdır?' sorusuna eğitim öncesinde %91,4'ü 'evet' yanıtını verirken, %8,6'sı 'hayır' cevabını vermiştir. Eğitim sonrası bulaşıcı hastalık olmadığını düşünen öğrenci oranı %3,0'a düşmüştür. Bu azalma istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu soruya verilen cevaplar için ilçeler arasında ve öğrencilerin yaşlarına göre istatistiksel olarak farklılık saptanmamıştır.

'AIDS hastalığı temel olarak vücudun hangi sistemini etkiler?' sorusuna doğru cevap olan bağışıklık sistemi yanıtı verenlerin oranları karşılaştırıldığında Çankaya ve Abidinpaşa ilçeleri arasında anlamlı fark bulunmadı. Aylık geliri 1000 TL'nin altında olanların %25,3'ünün, 1000-3000 TL arasında geliri olanların %43,2'sinin ve 3000 TL'nin üzerinde geliri olanların %59,1'inin doğru

cevap verdiği görüldü. Gelir düzeyinin artışı ile doğru cevap verenlerin oranlarının da istatistiksel olarak anlamlı oranda arttığı görüldü ($p<0,05$). Öğrencilerin yaşlarına göre bakıldığında ilköğretim öğrencilerinin %29,3'ünün ve lise öğrencilerinin %52'sinin doğru cevapladığı görüldü. Aradaki fark istatistik olarak da anlamlı bulundu ($p<0,05$). Eğitimden önce öğrencilerin %41,6'sı doğru cevap verirken eğitim sonrasında bu oran %55,4'e yükseldi ($p<0,05$).

AIDS hastalığı bulaşma yolları için yöneltilen sorulara genellikle doğru cevap alındı (Tablo 3). Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu hastalığın cinsel yolla ve anneden bebeğe bulaştığını bildiği görüldü. Ancak ortak tabak, bardak, banyo ve tuvalet kullanımı ile tokalaşmak ve sarılmak gibi basit temas ile bulaştığını düşünen öğrenci sayısı yarısından fazlaydı. Ayrıca diş tedavileri sırasında bulaşabileceği bilgisine sahip öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının yarısı kadardı. İki ilçe arasında yalnızca 'tokalaşma, sarılma, öksürük, aksırık ile bulaşır mı?' sorusuna alınan yanıt istatistiksel olarak farklı bulundu ($p<0,05$). Aynı soruya ilköğretim öğrencilerinin %59,3'ü evet, %40,7'si hayır cevabı vermiştir. Lise öğrencilerinin ise aynı soruya %16,3'ü evet, %83,7'si hayır cevabı vermiştir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Yalnızca bu soruda eğitimden sonra doğru cevap veren öğrenci sayısının istatistiksel olarak anlamlı oranda artış gösterdiği görülmüştür (Tablo 3).

AIDS hastalığı hakkındaki bilgilerini eğitimden önce Çankaya ilçesinden %13,5 öğrenci, Abidinpaşa ilçesinden ise %11,2 öğrenci 'yeterli' olarak tanımlamıştır. Bu oran eğitimden sonra Çankaya ilçesi

Tablo 3. AIDS hastalığının bulaşma yolları ile ilgili sorulara verilen doğru cevapların ilçelere göre ve eğitim öncesi-sonrası oranları

Bulaşma yolu	İlçeler	Eğitimden önce (%)		Eğitimden sonra (%)		Eğitime göre p	İlçeler arası p
		Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış		
Gebelik ve doğum ile	Çankaya	82,8	17,2	83,5	16,5	$p>0,05$	$p>0,05$
	A.paşa	88,2	11,8	89,6	10,4	$p>0,05$	
Diş çekimi ve tedavileri	Çankaya	52,8	47,2	57,9	42,1	$p>0,05$	$p>0,05$
	A.paşa	56,5	43,5	66,1	33,9	$p>0,05$	
Ortak bardak, tabak, banyo ve tuvalet kullanımı ile	Çankaya	47,1	51,9	67,2	33,8	$p<0,05^*$	$p>0,05$
	A.paşa	46,8	53,2	76,5	23,5	$p<0,05^*$	
Tokalaşma ve sarılma, öksürük, aksırık ile	Çankaya	70,4	29,6	83,3	16,7	$p<0,05^*$	$p<0,05^*$
	A.paşa	57,8	42,2	78,5	21,5	$p<0,05^*$	
Korunmasız (prezervatif /kondom ile) cinsel ilişki ile	Çankaya	87,4	18,6	88,1	11,9	$p>0,05$	$p>0,05$
	A.paşa	86,0	14,0	89,0	11,0	$p>0,05$	

için %25,9, Abidinpaşa ilçesi için %30,5'e ulaşarak istatistiksel olarak anlamlı oranda artmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin önemli bir kısmının 'bu konuda öğrenmem gereken daha çok şey var' seçeneğini işaretlediği dikkati çekmiştir.

Öğrencilerden AIDS hakkında bilgi aldıkları kaynakları numaralandırmaları istendiğinde %65'inin ilk sıraya televizyonu yerleştirdiği gözlemlendi. Giderek azalan sıklıkta sırasıyla; gazete, anne-baba, öğretmen, kitaplar, sağlık çalışanları, internet ve en son olarak arkadaşlar seçeneklerini işaretledikleri görüldü. Öğrencilerin büyük ilgi duyduğu internetin AIDS gibi hastalıkları araştırmak için tercih edilmediği dikkati çekti. En önemli bilgi kaynağı olarak televizyon çoğunluk tarafından işaret edildi.

AIDS hakkında bilgilerinizin artırılması için size göre en önemli görev kime düşmektedir? sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında önceki sorudan bağımsız şekilde öğrencilerin beklentisinin en çok sağlık çalışanları olduğu dikkati çekti (%58,5). İkinci sırada beklentinin televizyondan ve daha az oranda anne-babadan olduğu görüldü. Öğrencilerin listenin en alt sırasına 'öğretmenleri' yerleştirdiği gözlemlendi.

Tartışma

Dünyanın hemen her yerinde cinsel hayata başlama yaşının giderek erken yaşlara kaydığı kabul edilen bir gerçektir. Günümüzde gençler, eskisine oranla daha rahat ve kolay cinsel yaşam kurmakta ve birden fazla sayıda cinsel eş edinebilmektedir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ilk cinsel deneyim yaşı erkekler için 16-19 bulunmuştur (3). Kadınların ilk cinsel deneyim yaşıyla ilgili yeterli bilgi veren çalışma bulunmamaktadır.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde, AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıkların eğitimi için özellikle gençlere yönelmek gerektiği düşünülmektedir. Bu düşünceye yol açan gerekçeler şu şekilde özetlenebilir;

- Dünya nüfusunun yarıdan fazlası 25 yaşının altındadır. Yaklaşık nüfusunun beşte birini adolesan yaş grubunun oluşturduğunu bildiğimiz ülkemizde cinsel aktif olan gençlerin sayısının artması cinsel yolla bulaşan hastalıklar için önemli bir risk oluşturmaktadır.

- Dünya çapında HIV virüsü ile enfekte olmuş kişilerin önemli bir kısmını gençler oluşturmaktadır.

- Dünya genelinde yaklaşık olarak her 20 gençten birinin, içlerinde AIDS'in de olduğu cinsel yolla geçen hastalıkların tehdidi altında olduğu saptanmıştır.

- Çeşitli toplumsal inanışlar, gelenek ve görenekler nedeniyle genç insanlar çoğunlukla cinsel konularda yetersiz eğitim almakta; hatta bazı konularda hiç eğitim alamamakta, sorularına yeterli yanıt bulamamaktadırlar.

- Gençler arasında, çeşitli toplumsal ve/veya maddi olumsuzluklardan dolayı, çarpık ilişkiler, fahişelik, uyuşturucu madde ve ilaçların kullanımı ile alkol bağımlılığı giderek yaygın hale gelmektedir.

Tüm bu sebeplerden dolayı yeni yetişen kuşaklar AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar için giderek artmakta olan bir risk altındadır. Tüm dünya çapında gençleri cinsel temasla geçen hastalıklara karşı korumak amacıyla çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu konuda en önemli görevin doğru zamanda yapılan eğitim olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerde AIDS ile ilgili bilgi düzeylerini ölçmeyi hedeflediğimiz bu çalışma için sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin farklı olduğu düşünülen Çankaya ile Abidinpaşa ilçelerinden ilköğretim ve lise olmak üzere toplam dört okul seçildi. İlçeler arasında sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkları belirlemek amacıyla sorulan sorulardan baba eğitimi ve aylık gelir düzeyi için ilçeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı. Sayılan bu özellikler için Çankaya ilçesindeki öğrencilerin daha iyi olanaklara sahip olduğu görüldü. Bunların dışında ev sahibi olma durumları, oturdukları evin tipi ve kardeş sayılarıyla ilgili ilçeler arasında anlamlı fark olmadığı görüldü.

Anketin ikinci bölümü öğrencilerin AIDS hastalığının bulaşma yolları ile ilgili bilgilerini ve kendilerini bu iki hastalıkla ilgili ne kadar bilgili gördüklerini değerlendirmek amacıyla düzenlendi.

'AIDS bulaşıcı bir hastalık mıdır?' sorusuna verdikleri yanıtlara göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun doğru bildiği anlaşılıyor. 'AIDS mikrobi hangi sistemi etkileyerek AIDS hastalığını oluşturur?' sorusuna öğrencilerin çoğunluğu doğru yanıt olan bağışıklık sistemi cevabını verdi. Bu soruya doğru yanıt verme oranının gelir düzeyiyle doğru orantılı değiştiği görüldü. Lise öğrencileri soruyu daha yüksek oranda doğru yanıtladı. Eğitimden yararlanma oranları için lise ile ilköğretim arasında fark saptanmadı.

AIDS hastalığının bulaşma yollarıyla ilgili sorulardan özellikle öğrencilerin; günlük hayatlarında sık sık yaşadıkları tokalaşma, sarılma, öksürük, aksırık, ortak tabak, kaşık ve banyo, tuvalet kullanımı gibi durumlarda hastalığın bulaşmayacağına eğitim

sırasında özellikle dikkat ettiği gözlemlendi. Ayrıca Abidinpaşa ilçesindekilerin eğitimden daha çok yararlandığı izlendi. İlköğretim ve lise öğrencileri arasında anlamlı sayılabilecek fark gösterilemedi. Öğrencilerin çoğunun yanlış bir biçimde ortak giysi, tarak, havlu, çarşaf, bardak kullanımından sakınmak ve hasta olan insanlarla tokalaşma ve dokunma ile aynı tuvalet, banyoyu kullanmaktan kaçınmak gerektiğini düşündükleri görüldü. Eğitim sonrası bu yanlış bilginin istatistiksel olarak anlamlı oranda azaldığı saptandı.

Bu araştırmada, verilen eğitim sonrasında öğrencilerin AIDS hastalığı hakkındaki bilgilerinde anlamlı bir artış kaydedilmiş olmasına rağmen tutum ve davranışlarını sorgulayan sorulara verdikleri yanıtlardan, öğrendikleri bilgileri yaşamlarına aktarmalarının daha zor olduğu düşünülmüştür. Amaç bilgilendirmekle birlikte davranış modellerini de kazandırmak olarak belirlenmelidir.

Amerika'da 1988 yılında STATS (students teaching AIDS to students=öğrenciler öğrencilere AIDS'i öğretiyorlar) isimli bir AIDS eğitim programı gündeme gelmiştir. Özellikle adolesan dönemde AIDS'in büyük bir risk olduğu gerçeği, Amerika'da 1988 sonrası pek çok kez gündeme gelmiştir. Böylece geliştirilen AIDS eğitim programı sayesinde 7. ve 12. sınıflar arasındaki öğrencilere AIDS eğitimi verilmeye başlanmıştır. Öncelikle lise öğrencilerine yoğunlaştırılmış bir şekilde video, slayt ve broşür gibi görsel yöntemler ve konferanslarla AIDS eğitimleri gerçekleştirilmiştir. STATS isimli projede AIDS eğitimi verilmesi sırasında, tıp fakültelerinin son sınıf öğrencilerinden faydalanılmıştır. Sınıflarda, kiliselerde, hastanelerde, bazı sporcu eğitim merkezlerinde ve bazen içinde ebeveynlerin de bulunduğu çeşitli AIDS çalışma gruplarında gerçekleştirilen AIDS eğitim faaliyetleri sonucunda, eğitime alınan öğrencilerin AIDS bilgi düzeylerinde anlamlı artışlar sağlanmıştır (9).

Günümüze kadar farklı gruplarda AIDS hakkındaki bilinci sorgulayan pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlardan önemli bir kısmı tıp fakültesi öğrencilerini, her aşamadaki sağlık çalışanlarını, öğretmenleri ve üniversite öğrencilerini kapsamaktadır (10-15). Ancak ilköğretim öğrencilerini içeren çalışma sayısı nadirdir. Bu çalışmalardan birisi; Babadoğan'ın İstanbul'daki çeşitli semtlerdeki ilköğretim okullarından anket yöntemi ile 3659 öğrencinin katıldığı AIDS bilgi düzeyini ölçmeyi amaçlayan çalışmasıdır. Bu

çalışmada; AIDS'ten korunmanın en geçerli yolunun eğitim olduğu ve nitelikli bir donanıma sahip duyarlı genç kuşaklar yetiştirmek için ilköğretim düzeyinde bu konuda bilgilendirmeye ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır (16). Aylıkçı ve ark.'nın Kırıkkale bölgesinde yaptığı güncel bir çalışmada 473 lise öğrencisi AIDS hastalığı hakkında sorgulanmıştır. Bu çalışmada öğrencilerden %76'sının HIV virüsünün anneden bebeğe geçtiği ve %64'ünün kondom kullanımının hastalaktan koruduğunu bilgisine sahip olduğu gösterilmiştir. Yine bu çalışmada en önemli bilgi kaynağının internet, ikinci sıklıkta televizyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır (17). Bizim çalışmamızda ise öncelikli bilgi kaynağı olarak televizyon gösterilirken internet listenin sonlarında yer almaktadır. Bu farklılığın nedeni; bizim çalışmamızda ilköğretim öğrencilerinin varlığı ve bu grubun interneti etkin olarak kullanamaması şeklinde yorumlanmıştır.

Konuyla ilgili Gupta ve ark.'nın Hindistan'da yaptığı çalışmaya yaşları 10-19 arasında değişen 215 öğrenci dahil edilmiştir. Öğrencilerin %95'inin hastalığın korunmasız cinsel ilişki ile, %75'inin ise anneden bebeğe bulaşabileceği bilgisine sahip olduğu gösterilmiştir. Bu çalışmada temel bilgi kaynağı olarak; bizim çalışmamızda olduğu gibi, televizyon ilk sırada yer almıştır (18). Samkange-Zeeb ve ark.'nın yaptığı, 15 çalışmayı içeren bir derleme yazısında 13-20 yaş arası öğrenciler AIDS'in de içinde bulunduğu cinsel yolla bulaşan hastalıkların bulaşma yolları hakkında değerlendirilmiştir. Bu hastalık grubu içinde bilginin ve korunma bilincinin en yüksek olduğu hastalığın AIDS olduğu belirtilmiştir (19). AIDS prevalansının %1,5-1,8 olarak bildirildiği Gana'dan yapılan bir çalışmaya ise 260 kız lise öğrencisi dahil edilerek hastalık yayılması konusunda kadınların bilinçlendirilmesinin altı çizilmiştir. Bu çalışma AIDS'in önemli bir sağlık sorunu olduğuna ve ülkede yürütülen sağlık politikasının bir uzantısı olan 'Ulusal AIDS Kontrol Programı'nın önemine dikkat çekmiştir (20).

Bizim çalışmamızda AIDS hakkında ilköğretim ve lise öğrencilerinin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, özellikle bulaşma yollarının yeterince bilinmediği dolayısıyla korunma hakkında tutum ve davranışlarının yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. İlköğretim öğrencilerinin lise öğrencilerine göre bilgilerinin daha eksik olduğu ancak verilen eğitimden lise öğrencilerine yakın düzeyde yararlandıkları görülmüştür. Bu durum bizi eğitimin ilköğretim döneminden itibaren verilebileceği

kanısına ulaştırmıştır. Verilen eğitimden Abidinpaşa ilçesindeki öğrencilerin daha yüksek oranda faydalanmış olması, bilgi edinmek için yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olmanın değil, yerinde ve anlaşılır, içeriği ihtiyaçlara göre hazırlanmış ve uygun materyal kullanılarak verilen eğitim ile ilişkilendirilmiştir.

Bu çalışma sonucunda başta AIDS olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklarla mücadelede başarılı olmanın en önemli yöntemi olarak ilköğretim ya da lise döneminde verilecek eğitim olduğu gerçeği ortaya konmuştur. Fakat öğrencilerin teorik bilgilerinin tek başına artmış olması yeterli değildir. Teorik eğitimin başarısının yanında bildiklerini uygulamaya yönelik olumlu davranış eğilimlerini geliştirmenin daha zor ve zahmetli olduğu açıktır. Öğrencilerin bildiklerini günlük yaşamlarına uygulayabilmeleri için daha detaylı, iyi düşünülmüş ve hazırlanmış tedbirler sağlık çalışanları ve eğitimcilerin işbirliği ile AIDS hastalığının görülme sıklığı artmadan alınmalıdır.

İlköğretim ve lise kurumlarında öncelikle gerçek anlamda bir cinsel eğitim, beraberinde AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile ilgili sağlıklı bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Bu konuda görev şüphesiz ki bizim gibi sağlık çalışanları ile eğitim alanındaki yetkililere düşmektedir.

Kaynaklar

1. Sunaratman A. Reproductive Health Care For Adolescent. *International Journal of Gynecology & Obstetrics* 2001;75:109-10.
2. Sezgin B, Akın A. Adolesan Dönemi Üreme Sağlığı. *Sağlık ve Toplum* 1998;3:12-6.
3. Çok F, Ersever H, Gray LA. Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Cinsel Davranış. *HIV/AIDS Dergisi* 1998;1:23-9.
4. Rotheram MJ, Mahler KA, Rosaria M. AIDS Prevention with Adolescent. *AIDS Educ Prev* 1995;7:320-36.
5. Ergör G. HIV/AIDS Epidemiyolojisi. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1998;1:13-7.
6. Gençlik, Cinsel Eğitim ve Üreme Sağlığı. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türkiye Aile Planlaması Derneği 1995;1-5.
7. Kadioğlu D. Gençlerin HIV/AIDS Yayılmının Durdurulmasındaki Önemi ve Sorumlulukları. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1998;1:70-3.
8. Kutlu Ö, Tümer A. HIV/AIDS Eğitim Programı Üzerine Bir Çalışma. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1999;2:24-30.
9. Haven GG, Stolz JV. Students teaching AIDS to students: addressing AIDS in the adolescent population. *Public Health Rep* 1989;104:75-9.
10. Zencir M, Yalçın N, Zincir G. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde Çalışan Hemşire ve Hekimlerin AIDS Konusunda Bilgi ve Tutumların Değerlendirilmesi. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1998;1:159-64.
11. Özçelikay G, Çok F. Ankara'daki eczacıların HIV/AIDS konusunda bilgi düzeyleri ve eğitim gereksinimleri. *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi* 1997;26:13-21.
12. Elbaş N, Şenol S. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin HIV/AIDS'e ilişkin bilgi ve düşünceleri. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1998;1:74-80.
13. Kılıç K, Akyıldız N. Ankara ili Elmadağ ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerde görev yapan öğretmenlerin HIV/AIDS'e ilişkin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 2000;3:147-54.
14. Üner S, Turan S. Ankara metropol ilçelerde lise son sınıf öğrencilerinin HIV/AIDS bilgi düzeylerinin verilen eğitim öncesi ve sonrasında değerlendirilmesi. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 1998;1:165-74.
15. İçli G, Yalçın N. Pamukkale Üniversitesi Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin AIDS hakkında bilgi düzeyleri. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 2002;5:24-9.
16. Babadoğan C. HIV/AIDS bulaş yollarına ilişkin bilgilerin ilköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin üzerinde izlenmesi. *HIV/AIDS Tıp Dergisi* 2002;5:169-78.
17. Aylıkçı BU, Bamise CT, Hamidi MM, Turkal M, Colak H. Human immunodeficiency virus/acquired immunodeficiency syndrome knowledge among high school students in Kırıkkale province of Turkey. *J Nat Sci Biol Med* 2013;4:81-6.
18. Gupta P, Anjum F, Bhardwaj P, Srivastav JP, Zaidi ZH. Knowledge About HIV/AIDS Among Secondary School Students. *N Am J Med Sci* 2013;5:119-23.
19. Samkange-Zeeb FN, Spallek L, Zeeb H. Awareness and knowledge of sexually transmitted diseases (STDs) among school-going adolescents in Europe: a systematic review of published literature. *BMC Public Health* 2011;11:727.
20. Appiah-Agyekum NN, Suapim RH. Knowledge and awareness of HIV/AIDS among high school girls in Ghana. *HIV AIDS (Auckl)* 2013;5:137-44.